

La tórtora (*Streptopelia turtur*) (ALDC, VII, P 64. La tórtora)

La tórtora és un ocell de la família dels colúmbids, “característic pel seu parrupeig” (*DIEC*), la imitació del qual és a l’origen del mot llatí TŪRTUR, -ŪRIS, amb una reduplicació com la que es troba en altres mots llat. (*upupa* ‘puput’, *curculio* ‘corcó’), i que va passar en llat. vg. a TŪRTŪRA, ètim de l’it. *tortora*, fr. ant. *tourte/mod. tourterelle*, cast. *tórtola*. El resultat cat. més fidel a l’etimologia és *tórtora*, documentat al s. XV, en ross. al s. XVII (*Barrere 1745*) i modificat, per infreqüència del suf. àton *-ora*, en *tórtera* (var. *tórdera* 99, per homonimització amb *tord*; dim. *tortereta* 122), del qual tenim testimonis des del s. XVIII, i, més tard, de Costa i Llobera i Verdaguer. Tanmateix, la vocal posttònica ha estat interpretada com una restitució (*DECat*) a partir de *tortra*, que és atestada ja al s. XIII i que coneix abundosa doc. (Arnau de Vilanova, *Tresor de pobres*, B. Metge), especialment val. (Vicent Ferrer; Canals; *Spill*; *Tirant*; C. Ros, 1739 i 1764; Sanelo, 1802; Fuster, 1827-

1830; Escrig, 1851; Martí Gadea, 1891); d’altra banda, *tortra* hauria generat *torta*, per dissimilació de bategants. Quant a *tórtola* (var. *tórdola* 136, per atracció formal de *tord*) podria haver-se format per dissimilació de bategants (*tórtora* > *tórtola*), però en el cas del val., atès que la tradició lèxica és de *tortra* i que lexicògrafs moderns com Sanelo (1802), Escrig (1851) i Martí Gadea (1891) alternen aquest mot amb *tórtola*, podríem pensar en una influència del cast. En la distribució areal, *tortra*, de doc. més antiga, viva en unes poques localitats, s’ha perpetuat més tard amb les var. *torta* i *tórtera* (aquesta, també possible canvi de *tórtora*, ocasional en alguna loc. val., com Benimantell, Marina Baixa, però sembla desmentir-ho la doc.); *tórtola* podria ser degut a dissimilació interna, però, en àrea val., la presència tradicional de *tortra* no afavoreix aquella interpretació.

Tórtora és l’únic mot normatiu des del *DOrt*, 1917.

